

MAŁGORZATA DOROTA

WYCHOWANIE DO MIŁOŚCI MAŁŻEŃSKIEJ

W szerokim znaczeniu wychowanie to wszelkie oddziaływanie innych ludzi na człowieka w każdej fazie jego rozwoju. W pedagogice od dawna zwraca się uwagę na fakt, że dotyczy ono wszystkich wymiarów natury ludzkiej – można więc mówić o wychowaniu fizycznym, psychicznym i duchowym. Wychowanie można też odnieść do różnych dziedzin życia ludzkiego, np. do małżeństwa, rodziny, do życia w obrębie narodu czy życia w kulturze chrześcijańskiej. Każdej z tych dziedzin życia towarzyszy miłość. Miłość małżeńska, rodzicielska, miłość bliźniego czy patriotyzm nadają sens ludzkiemu życiu i motywują człowieka do działania. Miłość jest dla człowieka największym dobrem i pomaga mu przetrzymać także trudne chwile w jego życiu. To dla niej jest on gotowy poświęcić swój czas, a nawet własne życie. Niniejszy artykuł podejmuje problem wychowania do miłości małżeńskiej. W pierwszej części rozważań omówiona zostanie miłość małżeńska w kontekście postawy, druga część natomiast obejmie zagadnienie wychowania do miłości małżeńskiej podjęte z perspektywy pedagogiki rodziny i pedagogiki chrześcijańskiej.

Pod pojęciem postawy rozumie się względnie trwałe układy przekonań, uczuć oraz zachowań człowieka w odniesieniu do danego przedmiotu. O postawie mówimy wtedy, gdy człowiek uświadamia sobie istnienie tego przedmiotu, ma pewne przekonania na jego temat, wzbudza on w nim określone uczucia, co skłania go do podejmowania konkretnego zachowania¹.

Mgr MAŁGORZATA DOROTA – doktorantka, Katedra Pedagogiki Chrześcijańskiej Instytutu Pedagogiki Katolickiego Uniwersytetu Lubelskiego Jana Pawła II; adres do korespondencji: Al. Raławickie 14, 20-950 Lublin.

¹ Por. W. K o z ł o w s k i, *Postawy i nastawienia*, w: *Encyklopedia pedagogiczna*, red. W. Pomykała, Warszawa 1997, s. 611.

W skład postawy wchodzi zatem trzy komponenty: poznawczy, emocjonalny i behawioralny.

Dzisiaj media lansują przede wszystkim rozumienie miłości jako uczucia i potrzeby człowieka, co niesie ze sobą zagrożenie subiektywizmem, egoizmem i indywidualizmem. Zapominanie o składniku poznawczym i behawioralnym w miłości sprawia, że miłość sprowadzona do uczucia staje się czymś nietrwałym i przelotnym, czymś, co w każdej chwili może się skończyć. Wmawia się współcześnie człowiekowi, że miłość kończy się wtedy, gdy nie odczuwa on intensywnego doznawania na poziomie uczuć.

Człowiek pragnie miłości, dąży do niej i chce, by przenikała ona wszystkie dziedziny jego życia. Doświadczenie pokazuje jednak, że miłości nie może on utożsamiać jedynie ze swoją emocjonalnością, że jest to rozumienie niepełne i fałszujące prawdę o ludzkiej miłości. Widząc w miłości postawę, człowiek rozumie, że uczucie jest tylko jednym z elementów miłości, oraz że miłość dotyczy całego człowieka, a więc obejmuje jego sferę emocjonalną, intelektualną, oraz że niesie ze sobą określone zachowania. Dotyczy to także miłości małżeńskiej. Tutaj człowiek musi także rozumieć, czym jest dojrzała miłość. Ponadto musi wiedzieć, w jaki sposób podlega ona rozwojowi, oraz co oznacza, że jest ona dynamiczna². Ilustracją powyższej tezy mogą być następujące elementy miłości dojrzałej:

1. Aktywne skoncentrowanie się na sprawach życiowych i rozwoju tego, kogo kochamy.

2. Odpowiedzialność za zaspokojenie jego potrzeb fizycznych i psychicznych.

3. Szacunek dla tego, kogo kochamy, zdolność widzenia go takim, jakim jest, i zdawanie sobie sprawy z jego niepowtarzalnej osobowości.

4. Znajomość siebie i partnera³.

Elementy te muszą w miłości małżeńskiej nieustannie wzrastać. Warunkiem ich wzrostu jest trwałość miłości, jej nieodwołalność, ofiarność, wierność oraz wyłączność⁴. Taka miłość pozwala odkryć we współmałżonku osobowe bogactwo, a także pogłębić własne człowieczeństwo. Odnotujmy jeszcze, że rozumienie, na czym polega miłość dojrzała, powinno motywować człowieka do nieustannego poznawania swojej miłości i jednocześnie wskazy-

² Zob. M. Braun - Gałkowski, *Psychologia domowa*, Olsztyn 1987, s. 32.

³ E. Fromm za: M. Bula, *Rodzina środowiskiem pełnego rozwoju człowieka*, w: *Wychowanie w rodzinie chrześcijańskiej*, red. F. Adamski, Kraków 1982, s. 131.

⁴ Zob. Jan Paweł II, *Adhortacja apostolska „Familiaris consortio”*, Rzym 1981, 23, 33.

wać kierunek jej urzeczywistniania. Powyższe tezy odślaniają wagę udziału elementu intelektualnego w miłości, także w miłości małżeńskiej.

Wskazanie na element emocjonalny w miłości pozwala zwrócić uwagę na uczucia, które zawsze towarzyszą miłości, co owocuje okazywaniem ciepła i serdeczności, a tym samym wspierają w człowieku wolę kochania. Małżonkowie okazując sobie uczucia, zaspokajają w naturalny sposób swoje potrzeby psychiczne: bezpieczeństwa, więzi, samorealizacji itd. Uczucia wyzwalają w nich chęć opiekowania się drugim, rodzą radość z bycia razem, wyzwalają twórczość oraz altruizm. Uczucia pozwalają również komunikować się ze sobą w jedyny i niepowtarzalny sposób, uwzględniający zarówno osobowość małżonków⁵, jak i różnice między kobietą a mężczyzną zaznaczające się w sferze emocjonalnej.

Kolejny komponent miłości – komponent behawioralny jest współcześnie, szczególnie w odniesieniu do miłości małżeńskiej, często pomijany. Ukazuje on bowiem jako owoc miłości troskę o współmałżonka, dbanie o jego bezpieczeństwo i rozwój, co wyraża się w konkretnych działaniach, które mają miejsce w życiu codziennym. Taka miłość dokonuje się przede wszystkim poprzez wzajemny kontakt oparty na zrozumieniu, wspólne działanie i aktywność, która buduje jedność małżeńską. Nie chodzi tu zatem o takie działania, które powodują jedynie rozwój egoistycznego indywidualizmu jednego ze współmałżonka i zaspokajanie jego potrzeb. Miłość małżeńska rozumiana jak postawa wyróżnia się budowaniem takiej wspólnoty, która pozwala obojgu małżonkom na spełnianie się i dlatego zakłada wzajemne oddanie się drugiemu, realizujące się w konkretnych działaniach.

Osiąganie jedności małżeńskiej wiąże się również ze sferą seksualności i płodności człowieka. Bierze się w niej pod uwagę zarówno aspekt jednoczący aktu małżeńskiego, jak i prokreację. Męża i żonę łączą również takie dokonania, jak sytuacja materialna i wspólny styl życia⁶. Wszystko to sprawia, że małżonkowie budują silny związek, będący jednocześnie mocną podstawą dla rodziny. Odnotujmy jeszcze, za Benedyktem XVI, że miłość między kobietą a mężczyzną jest miłością wzorcową⁷, gdyż odzwierciedla ona miłość Chrystusa do Kościoła. Dzieje się tak, ponieważ miłość małżeńska jest tym szczególnym rodzajem więzi, który pozwala na najgłębsze zjednoczenie dwojga osób.

⁵ Zob. M. Z i e m i ń s k a, *Rodzina a osobowość*, Warszawa 1975, s. 55.

⁶ Por. B r a u n - G a ł k o w s k a, *Psychologia*, s. 32.

⁷ Por. B e n e d y k t XVI, *Encyklika „Deus caritas est”*, Rzym 2005.

W tym miejscu podkreślmy raz jeszcze – rozumienie miłości małżeńskiej jako postawy odślania, że jej dojrzałe realizowanie wymaga zarówno wiedzy o miłości – komponent poznawczy, zaangażowania na poziomie uczuć – komponent emocjonalny, jak i podejmowania konkretnych zachowań – komponent behawioralny. Tak odczytana miłość wyraża się w dbaniu o dobro współmałżonka we wszystkich płaszczyznach wspólnego życia. W miłości tej wzrastają obydwójce małżonkowie i to oni decydują o kierunku jej rozwoju. Taka miłość, wzmacniając relacje pomiędzy małżonkami, pozwala przetrwać nawet największe kryzysy. Mąż i żona poprzez codzienną dbałość o miłość dbają jednocześnie o szczęście swojego współmałżonka. Miłość dojrzała wiąże się bowiem z akceptacją niepowtarzalności drugiej osoby, jej zalet i wad oraz z pragnieniem jej rzeczywistego dobra⁸. Taka miłość jest gwarantem osiągnięcia najwyższego poziomu zadowolenia z małżeństwa i pozwala na budowanie prawidłowych relacji między żoną a mężem. Miłości takiej człowiek musi nauczyć się zanim zawrze związek małżeński, by następnie doskonalić ją. Tym samym można mówić o konieczności wychowania do miłości małżeńskiej.

Zapytajmy, jak można nauczyć się takiej miłości oraz na czym polega jej wychowanie? W odpowiedzi warto przywołać stwierdzenie, że takiej „miłości nie nauczy człowieka żaden podręcznik, żadna uczelnia, żaden kurs przedmałżeński. Na to trzeba całej młodości i dzieciństwa, gdyż zdolność kochania udziela się bezsłownie, poprzez atmosferę domu rodzinnego”⁹, a atmosfera ta wyrasta z naturalnej więzi miłości, która łączy ze sobą rodziców i dzieci¹⁰. Doświadczenie niezmiennie potwierdza, że najlepszym środowiskiem wychowawczym dla każdego człowieka jest jego dom rodzinny. To przede wszystkim rodzice w pierwszych latach życia dziecka uczą je miłości. Dokonuje się to m.in. poprzez zaspokajanie jego potrzeb: przynależności, bezpieczeństwa, czułości, opiekuńczości, afirmacji, bliskości i szacunku¹¹. Te pierwsze doświadczenia miłości rodzicielskiej pozwalają dziecku na budzenie w nim zdolności do kochania innych ludzi i dalszy jej rozwój¹².

⁸ Por. K. W o j t y ł a, *Miłość i odpowiedzialność*, Lublin 2001, s. 123.

⁹ A. R e v y d o v y c h, *Aktualność małżeńskiej miłości i wierności*, w: *Małżeństwo i rodzina w nowoczesnym społeczeństwie*, red. L. Dyczewski, Lublin 2007, s. 93.

¹⁰ Por. J. W i l k, *Pedagogika rodziny*, Lublin 2002, s. 54.

¹¹ Zob. M. R y ś, *Psychologia małżeństwa w zarysie*, Warszawa 2000.

¹² Zob. M. B r a u n - G a ł k o w s k a, *Rozmowy o życiu i miłości*, Warszawa 1986, s. 90.

W późniejszych latach swojego życia dziecko poprzez obserwację miłości małżeńskiej swoich rodziców uczy się tego, jak powinna ona wyglądać. Widząc ich wzajemną troskę o siebie, dbałość o szczęście i dobro współmałżonka, wzajemną pomoc, ofiarowanie swojego czasu, a także pracę nad swoim charakterem, dziecko uczy się miłości¹³. Można śmiało powiedzieć, że jakość miłości pomiędzy rodzicami dziecka jest najważniejszym czynnikiem, wpływającym na uczenie się miłości małżeńskiej. Dobrze jest, jeśli miłości tej towarzyszy świadomość tego, że to oni są przede wszystkim odpowiedzialni za wychowanie swojego dziecka, także za obudzenie w nim zdolności do kochania drugiego człowieka. Sytuacja, w której dziecko nie doświadcza wzajemnej miłości pomiędzy rodzicami, a obserwuje jedynie ich kłótnie i konflikty, sprawia, że w przyszłości może mieć trudności z nawiązaniem dobrych relacji z osobą płci przeciwnej i tym samym ze zbudowaniem dobrego małżeństwa.

Wychowanie do miłości małżeńskiej, które dokonuje się w domu rodzinnym, wiąże się również z wprowadzaniem dziecka w świat przeżyć drugiego człowieka, a więc pokazywaniem mu, że druga osoba to samo doświadczenie może odczuwać inaczej. Szczęśliwe życie małżeńskie rodziców kształtuje w dziecku zdolność do empatii i uczy szacunku do drugiego człowieka. To przede wszystkim w domu rodzinnym dziecko uczy się także prawidłowych relacji z drugim człowiekiem, nabywa umiejętności przebaczenia oraz umiejętności rozwiązywania sytuacji trudnych. Dom rodzinny wyposaża je także we właściwy wzór wypełniania roli żony i męża. Ponadto dziecko nabywa w nim także prawidłową motywację do zawarcia związku małżeńskiego¹⁴. Śmiało można postawić tezę, że „wychowanie jest zadaniem i obowiązkiem rodziny i tylko rodziny”¹⁵, ponieważ ona jako pierwsza pozwala rozwinąć się zdolności kochania i nadaje kierunek dalszemu jej rozwojowi.

Warto jeszcze podkreślić, że wychowanie do miłości w rodzinie chrześcijańskiej ma dodatkowy wymiar, ponieważ mocą sakramentu we wszystkich działaniach małżonków obecny jest Bóg i Jego łaska. Wynika z tego, że w takiej rodzinie także wychowanie dzieci musi być zakorzenione w wierze,

¹³ Zob. W o j t y ł a, *Miłość i odpowiedzialność*, s. 123.

¹⁴ Zob. A. S o r k o w i c z, *Przygotowanie do małżeństwa w ramach duszpasterstwa rodzin jako przykład działalności edukacyjnej adresowanej do dorosłych*, w: *Aksjologia edukacji dorosłych*, red. J. Kostkiewicz, Lublin 2004, s. 373.

¹⁵ W i l k, *Pedagogika rodziny*, s. 147.

co w prawidłowo funkcjonującej rodzinie doprowadza je do odkrycia miłości Boga, a przez to miłości małżeńskiej¹⁶.

Wychowanie, które ma miejsce w rodzinie, stanowi najważniejsze przygotowanie do małżeństwa. Określa się je mianem przygotowania dalszego¹⁷. Jego kontynuację stanowi wiedza o małżeństwie i rodzinie, którą młody człowiek zdobywa w szkole w ramach przedmiotu: „Wychowanie do życia w rodzinie” oraz na katechezie. Środowiska te powinny wspomagać rodzinę w wychowaniu do miłości małżeńskiej, ale nie mogą jej zastępować. „Młodzież powinna wiedzieć, ku czemu się kierować, gdzie powinna poszukiwać godnych wzorców, gdzie znaleźć zadowalające odpowiedzi na wszelkie nurtujące pytania”¹⁸. Wychowawcy i katecheci powinni tworzyć atmosferę miłości i wzajemnego zaufania, dawać dobry przykład, indywidualnie traktować każdego wychowanka oraz uczyć prawdy o miłości kobiety i mężczyzny. Etap ten stanowi tzw. przygotowanie bliższe. Jego zadaniem jest pogłębienie nauki o miłości, małżeństwie i rodzinie, a także uczenie dobrej komunikacji. Chodzi tu także o kształtowanie krytycznej postawy wobec treści przekazywanych przez środki masowego przekazu i budzenie umiejętności wyboru treści dobrych, czyli niosących ze sobą prawdę o małżeństwie i rodzinie.

Wychowanie do miłości małżeńskiej obejmuje także przygotowanie bezpośrednie, które ma miejsce w okresie narzeczeństwa i wiąże się z naukami przedmałżeńskimi oraz spotkaniami w poradni życia rodzinnego organizowanymi przez Kościół. Jest to czas, który przyszli małżonkowie powinni poświęcić na lepsze poznanie siebie wzajemnie, uczenie się komunikowania ze sobą, a nade wszystko na przygotowanie do tego, by świadomie i dojrzałe przyjąć sakrament małżeństwa. Przygotowanie takie powinno uświadomić przyszłym małżonkom, że muszą pielęgnować swoją miłość każdego dnia i okazywać ją poprzez swoje czyny jako znaki miłości.

W podsumowaniu należy podkreślić, że wychowanie do miłości małżeńskiej rozpoczyna się już w domu rodzinnym i ma miejsce już od pierwszych chwil życia dziecka. Rodzice zaspokajając w dziecku potrzebę miłości i przynależności, rozwijają w nim zdolność kochania. Ponadto dziecko obserwując miłość rodziców uczy się od nich, na czym polega miłość małżeńska. To miłość rodziców stanowi fundament dla późniejszej miłości ich dziecka do

¹⁶ Zob. K. P o t o c z a ł a, *Rodzina służy miłości. Miłość służy rodzinie*, w: *Jan Paweł II stróżem ludzkiej rodziny*, red. J. Śledzianowski, T. Sakowicz, Kielce 2006, s. 138.

¹⁷ Na temat przygotowania dalszego, bliższego i bezpośredniego zob. adhortacja apostołska *Familiaris consortio*, 66.

¹⁸ R e v y d o v y c h, *Aktualność małżeńskiej miłości*, s. 94.

współmałżonka oraz kształtuje jego oczekiwania względem drugiej osoby. Rodzicom powinna więc towarzyszyć świadomość doniosłości wpływu domu rodzinnego i ich miłości małżeńskiej na kształt przyszłego życia ich dziecka, co powinno zrodzić w nich poczucie ogromnej odpowiedzialności.

Zauważmy jeszcze, że nie każda rodzina uczy dobrej i dojrzałej miłości małżeńskiej, stąd szansą dla dzieci i młodzieży jest przygotowanie bliższe i bezpośrednie. Pozwala ono jednak tylko na zdobywanie wiedzy o miłości, brak w nim prawdziwego i pełnego doświadczenia miłości, a tym samym uczenia miłości jako postawy. Przygotowanie to jest ważne, ale powinno być ono jedynie wzmocnieniem i uzupełnieniem wychowania odbywającego się w domu rodzinnym. Tylko w rodzinie bowiem człowiek uczy się wszystkich komponent miłości jako postawy, a nade wszystko uczy się jej realizowania poprzez konkretne zachowania dnia codziennego.

BIBLIOGRAFIA

- B e n e d y k t XVI: Encyklika „Deus caritas est”, Rzym 2005.
- B r a u n - G a ł k o w s k a M.: Psychologia domowa, Olsztyn 1987.
- B r a u n - G a ł k o w s k a M.: Rozmowy o życiu i miłości, Warszawa 1986.
- B u l a M.: Rodzina środowiskiem pełnego rozwoju człowieka, w: Wychowanie w rodzinie chrześcijańskiej, red. F. Adamski, Kraków 1982.
- J a n P a w e ł II: Adhortacja apostolska „Familiaris consortio”, Rzym 1981.
- K o z ł o w s k i W.: Postawy i nastawienia, w: Encyklopedia pedagogiczna, red. W. Pomykała, Warszawa 1997.
- P o t o c z a ł a K.: Rodzina służy miłości. Miłość służy rodzinie, w: Jan Paweł II stróżem ludzkiej rodziny, red. J. Śledzianowski, T. Sakowicz, Kielce 2006.
- R e v y d o v y c h A.: Aktualność małżeńskiej miłości i wierności, w: Małżeństwo i rodzina w nowoczesnym społeczeństwie, red. L. Dyczewski, Lublin 2007.
- R y ś M.: Psychologia małżeństwa w zarysie, Warszawa 2000.
- S o r k o w i c z A.: Przygotowanie do małżeństwa w ramach duszpasterstwa rodzin jako przykład działalności edukacyjnej adresowanej do dorosłych, w: Aksjologia edukacji dorosłych, red. J. Kostkiewicz, Lublin 2004.
- W i l k J.: Pedagogika rodziny, Lublin 2002.
- W o j t y ł a K.: Miłość i odpowiedzialność, Lublin 2001.
- Z i e m i ń s k a M.: Rodzina a osobowość, Warszawa 1975.

EDUCATION FOR MARRIAGE LOVE

S u m m a r y

This article presents the concept of marriage love in terms of education. Marriage love is defined as „attitude” including marriage of inclusivity and uniqueness of each of the spouses. Marriage love begins at home and family since the first moments of child’s life.

Then, in fact, parents satisfy needs of love and belonging, their child and develop his or her ability to love. The child observes their parents and learns from them what is love and how it should look in the future. The element of education for marriage love is the preparation which covers the period of engagement, religious instruction, premarital education, counseling meetings in family life and confession. It is time that the spouses should come to know themselves, their future plans, learn how to communicate and cope with conflicts. Parents’ love is the kind of foundation for the later child’s love for his or her spouse and gives a shape its expectations for the other person.

Słowa kluczowe: wychowanie do miłości małżeńskiej, miłość małżeńska, dalsze przygotowanie do małżeństwa, bliższe przygotowanie do małżeństwa, bezpośrednie przygotowanie do małżeństwa.

Key words: education for marriage love, marriage love, further preparation for marriage, proximate preparation for marriage, direct preparation for marriage.